

ПАРТИЙЖИ АМЫДЫРАЛ

Малчыннар ортузунга полит-массалыг ажылды күштелдирер

Көдө ажыл-агыйның улам ишай көдүр-ер талам-биле СЭКП ТК-ның болгаш СССР-нің Министрлер Чөвүделенин Бий-гырымына сорук кирген Барыш-Хемчиктин колхозчу малчыннары маалым баш санын өстүрер, оң продукттуун бедирлөөн улам-на бедик хүлээлгелерин ая турарлар.

«Большевик» колхозун мурнакчы кой-жузлары С. Арпачаа 100 баш койдан 103 хураганын, С. Менге хой бүтүздөп ортуз-ам-биле 2,8 кг дүктү алмын хүлээ-генер, Ог-ла колхозун мурнакчы саянчы Х. Дахыр бо чымын саар инек-тен 1750 литр, «Комсомол 30 чымын» колхозун мурнакчы саянчы С. Деспиче-ге—1500 литр сүтү саарын хүлээ-ген. Бо ишкеш бедик хүлээлгелерин районун өске-даа колхозтарынын малчы-нары боттарына алганнар.

Индик болза-даа чамдык колхозтарын малчыннарын ортузунда социалистик чараш чогуур денелнге чедир ам-даа калбарбаан, малчыннар дыка чамыс хү-лээлгелер ап турар. Чизээ, «Бызыл туу» колхоз бо чымын хой бүтүздөн 1,8 кг

дук кыргып алмын планнаа турда, ин-де мурнакчы койжулар О. Дамбык, Ундун олар чүгө 1,9 кг дүктү алмын хүлээ-ген, саянчыларын сүт саар хүлээлген инектен ортуз-ам-биле 800 килограмман ашпай турар.

Бо чоруктун чыдагааны болза колхоз-та парторганизациядан (секретары О. Би-че-оол) малчыннар ортузунга тайылбыр-массалыг ажылды четпес тургусканында. Илангыя солун номчулагы, политбесел-дар ам-даа ыракта четпес чоруп турар. Оон туржу малчыннарын чагыткан со-луннарынын чедрилгеси безин эки орга-низаттыктыккан. Малчыннарын соци-алистик чарыккан организациялар талам-биле бо ишкеш четпестерин чамдык өске-даа колхозтарда барын айтырм чү-гула.

Сорулга болза парторганизацияларын малчыннар ортузунга полит-массалыг ажылды күштелдирип турган, кышта-лашканынын чедикшигинин чорудуп, илангыя чаш малды бүрүн камгалап ал-мынче бүтү күштү салыры болур.

Д. КУНЗУМ.

Кичээл эки чоруп турар

Өвүр районун «Торгалыг» колхозунда партия төөгү өөренигин белгүтүүнү кичээлдер өөредилге чымынын өткөзү-нүн бээр январын төгүзүгө чедир 25 удаа болган, мыда 18 дынакчылар доктаамал өөренип турарлар.

Пропандист эш Мирция партияннын болгаш чакыткын үндүрүп турар вол-кол чүгула доктаамал өөредилге планынга кирештирилбаан, белгүтүүнү кичээлде-рин идея-теоретиктин бедик денелнге чо-рудуу келген.

Кичээлдерге дынакчыларын идеялейи

бедөн. өөрөшкөн темаларынын талам-биле салдыган айтырылар бүтүзүн саат чокка харымал турар эштер Лайба, Бүрбү, Сендажы ишкеш шыраг бил-лиг дынакчылар саны белгиле хей.

Индик болза-даа кичээл шагындан оодалар, кичээлге белетпес чок келер чамдык дынакчылар ам-даа бар. Мын-дык четпестерин даяр чыдаамы, бел-гүтүүнү ажылы улам-на өкжидериче колхозта парторганизациянын таламдан кемчег алмын чүгула.

Т. ДАМБАЖЫН.

Хана солуннарнын ажылын бедик денелче

Өвүр районун «Коммунизмче орук» колхозта партия, комсомол организацияла-рынын органы «Коммунист» деп хана со-лун колхоз бүтүргөсүндө болууну орга-низация болгон эки ботандырып, кол-хозчуларын күш-ажылдын чам-чам чедикширининче сорук кирип турар. 1958 чылда солун ийи удаа үнгөн. Кол-хозтун чедикширинин, социалистик ча-рыштын түнөөлөрүн, мурнакчыларын тургугалык союдуна чырытып турар.

Хана солунга бизнигинин шүтүмү-лөдиг материалдарын ишкеш-хынаар га-лазы-биле хамаарышкан организациялар өй-шаанда кемчег ап турар.

Колхозта партия организациясы хана солунун редколлегиянын хуралын өй-өйде чымы, боттут сургалга-сүмөлери бе-рип турар.

лынга эки дуалажып турар.

Хана солун доктаамал үнүп турар бол-за-даа, чүрүк каасталга чөс, грамматика таламы-биле чамаларын, мынчанга со-лунда бижи каан чамдык материалдар-нын үжүрү бизнигинеи баар таварыла-лар бар. Партия организацияларын сек-ретары эш Очур хана солунун ажылды соңуруган көрбөй, удурутайн турар. СЭКП Бай-Тайга райком, илангыя өн пропаганда болгаш агитация калдык бо хана солунун ажылды соңуруган көр-бөй турар. Районда хана солуннар ре-дакторларынын семинарларын организ-таарын, оларга сургалга сүмө бээрин бо-дайн-даа турар.

... ..

С. АДЫГ.

М. КЫЗЫЛ-ООЛ.

Бай-Тайга районун «Төз» колхозта «Мурнакчы» хана солун өрткөн 1957 чылдын дугузунда 23 удаа үнүп, кол-хозтун амыдыралына хамаарышкан 160 ажык материалдарын бижи үндүргөн. Болдоо бүтүргөсүнүн тус-тус адырла-рында чедикширинин болгаш четпестер-ин, мурнакчыларын чедикширинин болгаш тургугалык калбаа-биле чыры-дып келген.

Хана солунун редактору эш Байр-оол бизнигилер-биле ажылды эки организас-таан. Бизнигилер Серен-Шимит, Сайын-оол, Санданчан олар хана солунун ажы-

Бай-Хем районун «Совет Тыва» кол-

хозта партия, комсомол организацияла-рынын органы «Шалыччы» деп хана со-лун чогуур өй-шаанда үнөйип турар. Мы-дахаа үнгөндө идея-политиктин шынары күдү, чүрүк каасталга чөс, ам-ла-ла ка-бак материал-биле долдуруп каан болуп турар.

Хана солунун редколлегияны (редакто-ру эш Бишлей) бизнигилер-биле, партия, комсомол актив-биле ажылдайып турар. «Шалыччынын» үнгөн номерлеринин хей нуруугунда чүгө маалгаалыг ма-териалдар бижи турар боордан башка шүтүмүчүлөдиг материал барык үнөйип турар.

С. ДОНЗУМ.

Ыраккы колхозта фельдшер эмчи

Ажылчы чоңуук кадык чаагай чуртталгазын камгалаары харысалгалыг болгаш хүдүдүгү ажы. Фельдшер эмчи Ооржа Амырашович Хирин-оол Сүт-Хал районга 1952 чылдан бээр ажылдап турар. Ону районун хей-хей колхозчулары эки билер. «Коммунизмче херел» көдө ажыл-агый артелинде ол ам ийи чыл ажылдап турар. Ол чүгө колхоз төвүндө колхозчуларга өк-нөлге дуаламчыны көргүзүп турар өвөс, харын ыраккы одарларда, ферма-ларда малчыннарга барып, эмнелгенин өргөмөк чүгула дуаламчынын көргүзүп турар.

«Коммунизмче херел» колхоз өлөөн кам фермаларыг болгаш 50—60 километр ырак чегерде өлөөн кам койган малларын малдап турар мыда хей малчыннарыг. Эмчи өлөрүгү үргүчү баар, медицина темаларына беседаларын чорудуп турар. Чаш уругларын азы-бүрү ааргыларын, сооктан камгалап арыг-шөвөр өстүрер, шын чегерер, чурттан оран оран-башканын арыг-силги ап турар дугайында колхозчуларга эш Хирин-оол чүгулаап берип турар.

Бир-де катан дүө эмчини кончук далам-биле чалап келген. Кандыг-даа аар-берге, кичинич чуртталгазын аймактыг ааргыларын түрүн болур. Эмчи кичи дүн-хүн дээр өвөс, баар апаар. Эмчи чедө бөргө хөжөөк колхозчу, анык не Ондар Доржуева Чымыктын экин араара... температурасы бедик, байдалы дыка берге. Эмнелгенин өргөмөк чүгула дуаламчынын көргүзүп, азы-бүрү кемчелерин алган соонда ол божаан. Божудуга чаагай өрткөн деп бодап болур турган, чам кичи бестун келдире өөрү хүлөөп алып удуруп. Баштайгы көстүп келген оол мүң-не анза... а сөөдүнде төртүгүнөл оол мырмын хей тынмас. Эмчи ийи шак иштинде оолга килорол-биле кылдым тынмыш киирип, кемчег ап келген соонда ол ам диириген. Ийи оол божаан соонда аны-ак не хөжөөктөн басырап, мооран турар болу берген. Эмчи Ондар Амырашова-вич кам-каш шаатар иштинде кемчег ап, ам сымкарыттып, судалын үзүлгө чоң хайгаарап көрүп келген. Ол бодунун эмнелге таламы-биле бүтү кымын болур чүдүлдерин кымын, бодунуар кемчелерин алган. Анык не Ондар Дор-жуева Чымыктын байдалы чоорту өкшөп келген.

Индик таварылга чамдык бо өвөс. Эмчи эш Хирин-оол хей-хей кичилер-ини кадык чаагай чуртталгазын камгалап ап турар. Ам анык не колхоз бүтүргөсүндө ажылдап турар болгаш оң ийис оодары алды ай болган, ка-дык чаагай доругуп өрүп турарлар.

Ондар Хирин-оол Кызылдың медицина үчилишинин доксован, ача алган бүтү өрткөн-билини практиктиг ажылынга чеп шын ажылдап, ак-сеткалдиг ажылдап турар.

Оол ак-сеткалдиг күш-ажылын партия, совет органнар, ажылчы чоң-уар бедик үнөлөп көрүп турар. Эрткен 1957 чылда СССР-нің Дээди Советинин Президиуму фельдшер эмчи Ооржа Хирин-оолду «Күш-ажылчы шыналарга дөш» деп медаль-биле шагнаан.

Н. ТЕМБЕК.
Чурумга: фельдшер эмчи О. А. Хирин-оол хүдөөп азымынын кымын, хан башкымынын кемчег, иштин турары. Фото В. Лутковтуу.

Кыйгырыгны танышкан

Көдө ажыл-агыйнын бүтү ажылдачы-ларынга СЭКП Төп Комитетинин болгаш ССР Эмнелгенин Министрлер Чөвүделенин Кыйгырыгнын танышкан, Таңды рай-онда «Тилекеге» колхозтун малчыннары мурунукундан кам дайнык күнөши-линде ажылдап турар. Кыйгырыг таныш-кан хуралынга тодаргай хүлээлгелер ал-дыпкан.

Төрүтү 100 хой бүтүздөн 110 хура-ганнарын доруктуруп өстүрер, бо чымын

хойдан-на 2—2,5 кг дүктү кыргып алмы, а инектен ортуз-ам-биле 1200 литр сүтү саап алмы. Колхозтун амгы байдалында бөдөрүгө ол чинк өвөс соругла.

Социалистик чарыша алган хүлээ-лерин амыдырал кырынга ботандыраарын иштинин малын менди, хүр кыштагал-дырындан чүгула хамаарып. Амгы кол кычкынгай кымын мал ажылчыга үгүл-ган чоруп турар.

Д. ЧЫЛБАН.

Хоорайның партия болгаш ажыл-агый активинин хуралы

Бызыл хоорайнын партия болгаш ажыл-агый активинин хуралы чоокта чам болуп өрткөн. Ача «Хоорайда бүтүргө-челеринин өрткөн чылда ажылчынын түн-нелиниг болгаш чаа чылда соругалары-нын дугайында» алеттеди СЭКП хоорой-мунуң секретары эш Исселес кылган.

Октябрьнын алдарыг 40 чыл өнө та-варыштыр социалистик чарышты калбар-каш, хоорайнын бүтүргөчелери өрткөн чылдын планын 107,5 хуу күсөдил, пландан дашыкар 5 млн. рубльдин азы-бүрү барааннарын ажылчы чоннарга бү-дүрүп бергенер. Даарылга комбинаты-нын, область типографиясынын, ыяш за-водунун удурткучулары болгаш партия өге организацияларынын секретарыларын ажылчыларын күш-ажылын шын орга-низааап, бар аргаларын, куралдарынын бүдүргөчеге бүрүн ажылап, күш-ажылды механизастаар таламы-биле тодаргай кем-челерин ап турарлар.

Бызыл хоорайнын партия болгаш ажыл-агый активинин хуралы чоокта чам болуп өрткөн. Ача «Хоорайда бүтүргө-челеринин өрткөн чылда ажылчынын түн-нелиниг болгаш чаа чылда соругалары-нын дугайында» алеттеди СЭКП хоорой-мунуң секретары эш Исселес кылган.

Октябрьнын алдарыг 40 чыл өнө та-варыштыр социалистик чарышты калбар-каш, хоорайнын бүтүргөчелери өрткөн чылдын планын 107,5 хуу күсөдил, пландан дашыкар 5 млн. рубльдин азы-бүрү барааннарын ажылчы чоннарга бү-дүрүп бергенер. Даарылга комбинаты-нын, область типографиясынын, ыяш за-водунун удурткучулары болгаш партия өге организацияларынын секретарыларын ажылчыларын күш-ажылын шын орга-низааап, бар аргаларын, куралдарынын бүдүргөчеге бүрүн ажылап, күш-ажылды механизастаар таламы-биле тодаргай кем-челерин ап турарлар.

Даарылга комбинатында хеп даарып механизастаарын эрге электромоторларын бүрүн солзаанында хепти дүргөн даары-ры чедип адынган. Оон ангыда өөк ка-лаар, дизи даарып машиналарын ажы-галла кирген. Бүдүргөчеге шөвүн калбар-тыр, күш-ажылды механизастаар таламы-биле область типографияны улау ажылдар-нын кылган.

Оң-биле черелештир, чамдык бүдүр-гөчелеринин ажылчыда улау четпестер-инин барын хуралга салап бергенер эле-реткен. Сүт заводу, иштан өт-хөжөөк кымыр фабрика, колбаса фабрикасы, туу-бү заводу бүтүрүп турар продукцияныг бот-үвезин чингедирген туржук, харын-даа өрткөн чылдын бүдүргөчеге оналга-ларын бедик күсөткөөнөр. Иштан өт-хе-ресекс кымыр фабрика планда көргүзүп продукцияларын ассортимент азын-биле күсөдүрүн чедип албаан. Ол фабрика об-ластын ажылчы чоннарынга өрткөн чи-ларын» ол өгөлөшкени районун бүтү чегеринде калбарган.

Школарга оттулар ыяш белеткөөр-инге өй-не таарымчалыг үе кымын болу-ру. Бай-Тайга районда «Мурнакчы» колхоз-тун колхозчулары боттарынын ийити ху-ралында Шуй сүүрдө күш-ажыл кымын шыдаар кичи бүртүзү школага 2 кубометр ыяшты халас белеткен бээрин дугуруш-кан.

Сөс ажыл-хөрөк кырынга боттанып өгөлөн. Ийити воскресниктер организа-циянын февраль 15-не чедир 352 ку-бометр ыяш белеткөнгөн. «Мурнакчы-

ларын» ол өгөлөшкени районун бүтү чегеринде калбарган.

Сталин агымы колхозтун колхозчуларын шөф артык-биле 352 кубометр, СЭКП райкомунун болгаш райүүсөкөмүн кол-лективтери 70 кубометр ыяшты белет-кен берген. Район школарында бүтү белеткөнгөн ыяштын 50 хууу азы 1400 кубометри воскресниктер артык-би-ле кылдыган.

С. МААДЫ.

«Мурнакчыларнын» өгөлөни-биле

Школарга оттулар ыяш белеткөөр-инге өй-не таарымчалыг үе кымын болу-ру. Бай-Тайга районда «Мурнакчы» колхоз-тун колхозчулары боттарынын ийити ху-ралында Шуй сүүрдө күш-ажыл кымын шыдаар кичи бүртүзү школага 2 кубометр ыяшты халас белеткен бээрин дугуруш-кан.

Сөс ажыл-хөрөк кырынга боттанып өгөлөн. Ийити воскресниктер организа-циянын февраль 15-не чедир 352 ку-бометр ыяш белеткөнгөн. «Мурнакчы-

Балгазынын Культура бажысында

Таңды районун Балгазында Культура бажынын болууну ажыл планын мыда агитунит-биле харылаштыр тургускан. Масс-политиктинг кемчелерин соңуга-ларга уткуштуу улам калбартып турар.

Соңугучуларга лекциялар, доңчу плен-теедер, солун кинолар, бот-тымынгыр уран-чүтү белгүтүүнү көргүзүлгө докта-амал болуп турар. Чоокта чаа анык соңугучуларын көжөөнн баз организас-таан.

Культура бажынын агитунит-биле вады организастааны айтырылгар болгаш

харылар көжөөн кончук солун болган. Ол көжөөгө эмчи М. Бабушкина, агроном П. Чунарев, башкы С. Силенев олар идеялейи киришкен.

Бот-тымынгыр уран-чүтү белгүтүүнү көргүзүлгө чүгө Балгазынга өвөс, мал фермаларыга, Бай-Тазыка болгаш өске-даа өлөөн хей чегерле концерт организастааннар. Программаны улам-на со-лун чам-чам чүдүлөр-биле неме ап ту-рар.

И. ТЮТОННИН.

Соңгулда кампаниязы-биле холбаштыр Эрзин районунуң культура-чырыдышкын албан черлери

Культура-чырыдышкын албан черле-рин чоңуур ортузунга масса-политиктин болгаш культура-чырыдышкын ажылдарын чорудура, партия организацияла-рынын кол дайнык черлери кылдыр тургугалап дугайында СЭКП-нин ХХ сөөдүленин төөгүтү шийтиринин амыды-рылга ботандыраар дээр Эрзин районун партия, совет организациялары элөөн бот-тут кемчелерин алган. Районда ажылдап турар культуранын одалары — район-тун Культура бажынын, колхозтарда көдө клубтарын, библиотекарнын, кино үндүрер черлерин септелгенин чам-гы үдө таарымчалыг кылган-биле кышкы үдө үзүлгө чок ажылдарынга чогуур байдалдар оларда тургустунган.

Боттуп турарын оналал кемчелер херек.

Амгы үдө районда Культура бажынын, район библиотеказы, 4 көдө клубтар, 4 библиотекар, кино үндүрер 5 кире чер-лер, доктаамал 5 кымыл булуннар бол-ган 7 агитпунктулар үзүлгө чөк ажыл-дап, СССР-нің Дээди Советинге соңуга-лар дугайында лекция, беседаларын чо-рудуу, концерттер, радиофильмдер көргү-зүлгө соңугучулар ортузунга калбаа-биле чорудуп турарлар. Районун культу-ра-чырыдышкын албан черлери соң-угучулар ортузунга боттарынын азы-лын чорудура районун албан, органи-зация черлеринде болгаш колхозтарын партия, комсомол организацияларынын хей санын агитаторлары-биле, мыда илеткөгилер бедиртеринин кемжүгөн-өр-биле казы чорудуп турар. Районун пар-тия организациясында 150 ажык агита-торлар чоңуур ортузунга ажылды чору-дуп турарлар.

Биле чакыткын шийтирилгени болгаш делегей байдалынын таламы-биле лекция-ларын соңугучулар ортузунга 14 катар номчаан база тускай темаларга анык-тарнык кемчелерин 8 катан организас-таан.

Ажылчы чоннарыг ортузунга лекция, беседа чорудар таламы-биле колхозтар илеткөгилер бедиртеринин кемжүгөн-өр-инден школар башкылары, көдө ажыл-агыйнын тускай өргөмөлүгү мур-накчы чоруп көргүзүп турар. Илангыя «Коммунизмче орук» колхозтун анык агроному Сарылар Магай-оол, ол колхоз-та чеди чыл школазынын директору Мо-ляков, ол школанын башкысы Көмбү, Бай-Дагда 7 чыл школазынын директору Н. Кунчүг болгаш өн-даа өсөөдөр эки ажылдап турарлар. Ол ишкеш олар рай-онун культура-чырыдышкын албан черлеринин ажылды өкжидеринде ду-залып турарлар. Чизээ, Бай-Дагда көдө чылда ажылдап турар мырмын, ийинин, таңдынын белгүмнерин мыда школазын башкылары эштер Фина Арпачаа, Цезаа, Соян олар удуртуп турарлар.

Ажылчы чоннарыг культурут дым-шанлыгыны эки организастаар таламы-биле районун Культура бажынын, көдө клубтар азы-бүрү хемчелерин ажылдап турар. Чизээ, сөөлү үдө районун Куль-тура бажынын ажылдакчыларын районун кичи эмнелгенин ажылдакчыла-ры-биле кады азы-бүрү оюнарлыг мас-салы көжөөлери организастап, соңугу-чуларын медицина таламы-биле азы-бүрү айтырылгарыга харынаар берип,

медicina теманыга тураскааткан кино-фильмдерин көргүсүлгөн.

Колхозтарда культура-чырыдышкын албан черлерининг ажылдакчылары, ком-сомол организациялары культура-чыры-дышкын албан черлерининг көргүдө эки түнөөдиг өрткөр соругла-биле оңу колхозтарын мурунда турар ажыл-агый соругаларын сымрай холбаштырып ту-рарлар. Чизээ, амгы үдө районун кол-хозтарынын аныктарын иштинин малын кыштан менди камгалап алыр дөш ма-дарга чөк ажыл бөрү, чаш малга калжа тулун бээр ажылдарын кылмышыан, СССР-нің Дээди Советинге соңуга-лар дугайында, депутатта кандидаттарын дугайында болгаш өн-даа өсө темаларга доңчу беседаларын, өн концерттерин кылдыр аныктар эвенелерин организас-таан. Илгы аэноларын «Коммунизмче орук» колхозта комсомол өге органи-зациясы (секретары эш Сарылар, көдө клуб өргөмөлүгү Сенилбаа) 2-ни органи-застаан.

Бот-тымынгыр уран-чүтү белгүтүүнү көргүзүлгө чүгө Балгазынга өвөс, мал фермаларыга, Бай-Тазыка болгаш өске-даа өлөөн хей чегерле концерт организастааннар. Программаны улам-на со-лун чам-чам чүдүлөр-биле неме ап ту-рар.

Культура бажынын агитунит-биле вады организастааны айтырылгар болгаш

Бо таламы-биле Мөрөн үдө Советтин (даргазы эш Чоксу) девискөөринде турар «Кызыл сымдык» болгаш «Мөрөн» колхозтарда культура одаларын эки деп илеткөгилер херек. Илангыя колхозчу ажыл-ишчилерин культурулау негеделерин хандыр таламы-биле Нарын көдө Совет (даргазы эш Балчир), «Коммунизмче орук» колхозтун баштаар чери (даргазы эш Шейжун), мыда партия өге организас-циясы (секретары эш Сенди) улау ка-чөөгөйи салганнар. Бо колхозтун баш-таар чери өрткөн 1957 ажыл-агый чымы-нын чамында колхозтун ийити тууду пландын дашыкар номчулга аалдык, библиотеказы, доктаамал кино үндүрер өрөдиги, буфет болгаш хеп асар өрөдөл-дөр улау өөдиг, артистер буддугулар тус-кай өрөдиги, барык 300 көргүчүлөр олу-рар аалдык клубту тулуп ап, өргөмөк чү-гула бүтү чүдүлөр-биле дерип алган, ам мыда культура-массалыг ажылдарын кал-

Районун Культура бажынын болгаш көдө клубтарда бот-тымынгыр уран-чүтү белгүтүүнүн киралычларын күжү-биле чам өгөлөн бээр соңугучуларга 15 концерттерин көргүсүн. Оон ангыда, бо арамында культура-чырыдышкын ча-бан черлеринин шүтүмү-биле партия

медicina теманыга тураскааткан кино-фильмдерин көргүсүлгөн.

Колхозтарда культура-чырыдышкын албан черлерининг ажылдакчылары, ком-сомол организациялары культура-чыры-дышкын албан черлерининг көргүдө эки түнөөдиг өрткөр соругла-биле оңу колхозтарын мурунда турар ажыл-агый соругаларын сымрай холбаштырып ту-рарлар. Чизээ, амгы үдө районун кол-хозтарынын аныктарын иштинин малын кыштан менди камгалап алыр дөш ма-дарга чөк ажыл бөрү, чаш малга калжа тулун бээр ажылдарын кылмышыан, СССР-нің Дээди Советинге соңуга-лар дугайында, депутатта кандидаттарын дугайында болгаш өн-даа өсө темаларга доңчу беседаларын, өн концерттерин кылдыр аныктар эвенелерин организас-таан. Илгы аэноларын «Коммунизмче орук» колхозта комсомол өге органи-зациясы (секретары эш Сарылар, көдө клуб өргөмөлүгү Сенилбаа) 2-ни органи-застаан.

Районун Культура бажынын колхозтар-нын сүт-бараан фермаларын болгаш кол-хозтарын бөдүк чурттан черлеринге кино болгаш концерт көргүзүп, лекция, беседа кылды бериптаан, колхозчулар-нын хөжөөктөн барааннарын оларга са-лганга база өмнөгө дуаламчынын көргү-зүп чорудуп агиташканын организас-таан. Ажылчы чоннарыг культурут не-геделерин хандыр таламы-биле азы-дык багай өгө организастап турар куль-тура ажылдакчыларынын саны районда көвүдөн турар. Илгыларга Мөрөн көдө Советте клуб өргөмөлүгү Балда, мыда киноменантинг Төмүр-оол, Нарын көдө Советте клуб өргөмөлүгү Сенилбаа, мыда киноменантинг Бадшев, библиотеказы өргө-мөлүгү Ш. Клар, район төвүндө кино механитин Гухис, район библиотеказынын ажылдакчысы Горулова болгаш өн-даа өсөөдөр хамаарып.

Колхозтарда партия, комсомол органи-зацияларынын секретарыларын, көдө Со-веттер даргаларын, көдө баштаар черле-рининг даргаларын боттарынын өргөмө-дөрү клубтар, библиотекар, кино үндү-рер черлерин ажылды чогуур негедө-лөнгө чедир өкжидеринге кошкы ка-чөөгөйи салып турар. Оң ужурунда культура одаларын септелгенин чам-дык черлерде багай кылган болгаш отту-лар чүдө үстү берилээр. Ол чоруп олар-нын чорудуп турар массалыг ажылдарын-га улау шалтыкты чедирип турар. Оон чизээне «Чаа орук», «Кызыл сымдык» колхозтарын кирип болур.

Районун культура-чырыдышкын албан черлери СЭКП-нин Дээди Советинге соңуга-лардык белеткөөр-биле холбаш-тыр ажылчы чоннарыг ортузунга масса политиктинг ажылдарын улам-на калбар-тыпшаан, боттарынын мурунун салды-ган соругаларын чедикшигининг күсө-дүн шыдаарлар.

О. ШИРАП,
СЭКП райкомунун секретары.

Колхозтарны отчеттуг хуралдарындан

Колхоз баштаар чериниң ажылын чүге багай дээнил

ВЛАДИМИРОВКА. Таңы районун «Совет Россия» колхозунун отчеттуг сонгулда хуралы чоокта чаа болган. Отчеттуг үениң иштинде колхоз баштаар чериниң ажыл-чорудулганың дугайында колхоз даргазы эш Түргөн-оол илеткел кылган.

Отчеттуг үениң иштинде колхоз организас, ажил-агый талазы-биле элвен быдыкканы, ажил-агый талазы-биле чамды чүүдерин чедип алганын, колхоз бүдүрүлгезинде мурнаачыларын илеткелчи айтыган.

Эш Түргөн-оол колхоз баштаар чериниң ажил-чорудулганында четпестерин чаа демдегелен. Эрткен чымын колхоз тарыхы планын сан талазы-биле амыр үүсеткен-даа болза тараанын чайгы ажаалдазын багай чорудуу база дүжүт ажаап алымшыканын 39 ажил-хүнерянде оожум темпиги чорутканынын түнелинде 685 гектар тараан килограмм-даа дүжүт албай, соока алыска. Кызыл-тастын гектар бүдүрүлгезинде 16,5 центнер дүжүт амыр планын чүге 10 центнер кылдыр үүсеткен. Дүжүт ажаап алымшыканын Балгазын МТС колхозка багай эрттирген. № 6 трактор бригаданың комбайнери В. Роголев Демтег-Онгар деп черге тараан 96 гектар сулаан 30 хонуу иштиде кестирген ийиле, азы хууде чүге 3 гектарын кестирип турган. Колхоз даргазы турган Забретвич харысалга чогу-биле 70 тонна кымыл-тасты чыдааны санал берген колхозчулар бурду шалган.

Мал ажылын удурут талазы-биле база удуз четпестер бар. 1957 чылда маалын баш сааны өстүрериниң күрүне планы ыракта чедир үүсеттинген. Мал ажылынын продуктуларын өндүрүлгезинде планын база үүсеттинген. Бир саар иштөөн 1200 литр сүт саар планын тургаш 1196 литрин сагган, бир койдан 2,2 кг дүжүт кыргып амыр тургаш 1,6 кг-ны кыргып алган. Маалдын азырал, ажаалдазын баксыратканын 1145 баш мал элвен болган колхоз чүге ол талазы-биле 214 муң рубльден когаран.

Колхоз туугу ажилынын талазы-биле бодунун мурнуна салдыган сорулганын шуут үүсеттөөн. Чамаз, план баугаар 18 туугуларын тулар тургаш, чүте дөрт туугуна шала-буза тууган. Туугу ажилынын бригадирлерин эрткен чымын 6-7 уула халаштырары маназ база саадырдык болган.

Колхозта күш-ажылын сагылга-чүрүму кошкан: колхоз бүдүрүлгезинде колхозчуларын киржилген багай. Эрткен чымын 42 колхозчулар күш-хүнерянин минимун чедир үүсеттөөн болган 13 колхозчулар колхоз бүдүрүлгезиниң кылдыр-даа адырында иришкөөн.

Каспада малчылар ортуунга лекцияларын, беседаларын ховар чорудуп турар, колхозтуу удуруттууларын малчыларга ховар барып турар болган оларның амыдырамы-биле тамышыларын турар деп эш Огнев шүтүмүчүзөн.

— Бөдө ажил-агыйның туснай эртеңигери төп сүт-барзан фермазынга ховар барып, ферманын ажилында практиктик дузалыкты көргүспөй турар. Зоотехник эш Мануйлова саанчылар ортуунга зоотехниктиг кемчелерин багай боттаанырып турар деп колхозчу эш Шумов шүтүмүчүзөн.

Колхоз баштаар чериниң ажилында четпестерин, МТС-тин администрацияны техниканы шын эвес хуваап, хөрүнтү агротехниктиг негедде баугаар болбазыратпайн турарын, мал ажылынын талазы-биле керээниң хүлээлгезин МТС үүсеттөөн санал берген колхозчулар илеткелчи.

Колхоз баштаар чериниң ажил-чорудулганында четпестерин түнелинде күш-хүнерянин үнес куду болган. Колхозчулар бир күш-хүнүгө чүге 1 килограмм тара, акша-биле 2 рубль 50 копеек алган. Баштаар чериниң отчеттуг үе иштинде чоруткан ажил-чорудулганын ишти хураалдан багай деп санаан.

Чаа ажил-агый чымында колхоз баштаар чериниң ажилын үдөөнүн-биле экижидерин, колхозтуу ишти оругаларын элвен өндүрүлгезин, ону чедип алдыр-да мал ажылынын продуктуларын бүдүрерин көздөйүн, көдө ажил-агый культуураларын дүжүтү беридерин баштаар черин чаа составындан ишти хураал негезе.

А. ТОГУТ-ООЛ.

Номчукчуларын бижип турары

Бай-Тайга. «Төлөш» колхозунд ажилчылары Базыр, Бужидик азыр адымыр сезон эгелөөдөн бээр төрөөн колхозтуга 20 муң рубльдин орулгазын киргендер. Сонгулда хүнүгө чедир ижи бртүү мун-кун рубльдин алуун кириер хүлээлгезин алган, анып чорттаныннар.

Х. ПУЛУГУН.

Барыш-Хемчин. «Болшевик» колхозунд колхозчулары чакы тараында белеткен ажилчыларын организасти чордуп турар. Тараында шөлүгө удобрение төгөр бригада 2 тонна амыр хүлү чымы белеткөөн, а ногас шөлүгө 61 тонна едкети төккөн.

Б. НОНГАР.

Өвөр. «Кызыл тул» көдө ажил-агый артынын Чараш-Дыта сүт-барзан фермазында өки дерштинген кымыл бутуң бар. Ини саанчылар библиотекелден орус, тыва дылдарда номнарын ап номчуп турар.

Ферманың саанчылары хосту паштарында номчулгандан аны патефонун ырадып, шахматты ойноп турар.

О. ДАРЫМА.

Улуг-Хем. «Улуг-Хая» колхозунд Маанды-оол эргелекчелери сүт-барзан фермазында инвестор бызаалап эгелен. Төрөөн 20 инвестор-ниң бызаалары шуту четке, оларны чымыл, шаламыл башында ажаап турар.

Д. САМБУ.

Садыг черлериниң ажылын бедик деңгелче

(Хуучуларын отчет-сонгулдагы хуралдарындан)

Таңы районунд «Тилелге» колхозта хуучуларын отчет-сонгулдагы хуралы чоокта чаа болуп эрткен. Колхозта маалын эргелекчи эш Асевааның отчеттуг илеткелчи хуучулар боттарынын хурамында дмчап чугаалашканнар.

Ажилын чоннарын херегалдерин хандыр талазы-биле маалын эргелекчилер кылган ажилчыларын хуучулар демдегелен болган садыгның ажилында бар четпестерин чиди-биле шүтүмүчүлел илеткелчи. Эрткен чымын барзан саарылазынын планын ол маалын чедир үүсеттөөн, азы 69 муң рубльдин барзаннарын ажилы чоннарга чедир салгылаан.

Хуучулар хурамында бар дугаарында 67 харыг колхозчу эш Шойушпан саваз берген, белеткелдер планын садыгы эш Асевааның четпес күтүсөп турарын шүтүмүчүзөн. Ол ишкан малчылар ортуунга садыгы четпес организасти, харын-даа боттарына херегален барзаннарын садып амыр дөөн ырак оларарында чедип келген малчыларын савазын, маалык чоруттарын садыгы болдурун турар.

Таңы комиссарынын (даргазы эш Даваз) вежигуериниң сонугуттугандан бээр бары ажил кылбаанын хуучуларын отчет-сонгулдагы хуралы демдегелен болган таңы комиссарынын ажилын оон сонгаар экижидерин, садыгынын ажилына көй-ништингиз контролун күтүлдериң комиссарың чаа сонугуттугандан составындан негезе.

Садыгының болган таңы комиссарынын ажилында бар четпестерин хурагы саваз бергендер кылдыр илеткелчи, боттарынын тодаргай чагыларын бергендер. Хуучуларын берген чагыларын, оларны негеделерин күтүсөдөр—садыг черлериниң ажилын экижидеринге чугула чүтү болур.

Т. АЛЕКСЕЕВ.

Херегал кооперациязынын Сесерлиге хуучу вежигуериниң отчет-сонгулдагы хуралын организасти бедик деңгелче болуп эрткен. Апаз селло даргазы эш Яценковун, Сесерлиг маалының эргелекчелерин илеткелчи.

А. ОЧУР.

Колхоз бүдүрүлгезиниң адырларында четпестерин чайладыр

Чоокта чаа Тес-Хем районун Ленин агыг колхозунун отчет-сонгулдагы хуралы болуп эрткен. Колхоз баштаар чериниң отчеттуг үеде чорудуп келген ажилынын дугайында илеткелчи баштаар черин даргазы эш Ч. Биче-оол кылган. Колхоз баштаар чери колхозтуу организасти өндүрер, колхозтуу организасти, ажил-агый талазы-биле амырларын чамдык боттуг кемчелерин ап чорутканын илеткелчи болган отчеттуг хурамына саанал берип чүге чугаалаан колхозчулар демдегелөөнөр.

Колхозчуларын өгдөрдөн башчынарже шалчыларын айтырып он чугула сорулгаларын берген. Ону барымдаалаш колхозчу туугулар 70 чуртталга барзаннарын туугун доопун, азылгады кыртыгелер. Мал жазааларын туугуларын көрдүгел планнарын база-ла бурду дооскан азылгады бергенер.

Колхозтуу амыр орулгазы 1957 чылда 12 хуу эвес. Мал ажилынын 1.371.776 рубль орулганы кирип алган, ол база колхозтуу кирип алган амыр орулгазынын 80 хууру болур.

Колхозчулар колхоз баштаар чериниң, оң вежигуериниң ажил-чорудулганын бүтү тала-биле чугаалаштырып илеткелчи кирип, колхоз бүдүрүлгезиниң тус-тус адырларында удуз четпестерин барын, бар курдаачыларын четке ачыгаар-вайн турарын илеткелчи шүтүмүчүзөөнөр. Иштиниң маалынын баш саан сан талазы-биле өзүп турар-даа, оң продуктуулу ам-даа эвөөн болуп артышкан. Эрткен чымын өт-сүт угуламышканын бир саар иштөөн 750 литр сүттү саап амыр турган 690 литр кылдыр бүтү-

сеткен. Дүжүт бир баш койга онаштыр кыргып амыр планын үүсеттөөн.

Хойларын чакып, күсүк кыртылгаларын организасти чок эрттирген. Чамдык черлерде дүжүт дыка хей чидиргелери болдурун, оң уламында О. Шынаа болган У. Шынаада хой фермалары оларга берген онашталарын үүсеттөөнөр.

Мал ажилында зооветеринарлыг кемчелерин багай чорудуп турарындан иштинде маалынын амыр-буру чыдаганнардан алуу ховар чоруп чидейин турар. Отчеттуг үениң дүжүтүндэ иштинде маалынын 1731 баш мал чамдык малчыларын болган ферма эргелекчилериниң харысалга чок чорудуун түнелинде чедип чыдаганна чокка өлүп чыган. Колхозта ажилдан турар көдө ажил-агыйның туснай эртеңигери маалын өлүп ховар чоруктары-биле демиселди ам-даа шомвак чорудуп, ыраакы оларларда чурттап турар малчыларның садыгына эвөөн барып турар. Колхозтуу У. Шынааа семен кире малчыларны чурттап турар. Мындү турбуже бо белетке быжылгаан зоотехник эш Захаров кайнаар-даа барбас, суур төвүндө апыла-ла өлүрүп турар. Таварылга болуп ийи чамдык барганда тыва дыл билбес мен дөөн, далам-биле чедип келер турган.

Отчеттуг хурамы саанал бергенер чамдык малчыларын талазындан онашкан ажилында харысалга чок ажилдан турарын илеткелчи шүтүмүчүзөөнөр. Мал ажилында кадрларын бодамча чок ишлеп ап турганынын харызы-биле ажилы сымкан чалгаа кижилерин мал ажилында чорудуп турган. Колхозчу Арадынге молдургалар маалдын каар-

га харысалга чогу-биле хей молдургаларын тар жамага тырып калмазан тургаш 13-ту бузуруктуруп өдүргөн, ол ишкан Доржу 5 баш иштети, Балган 7 иштети багай ажаап өдүргенер.

Туугу планын колхоз сан талазы-биле күтүсөдип алган болза-да, оң шынарчыке күчөтөй салбайн келген. Кыдыгынан чуртталга бажынармын хой векин ырыша-даа, кладовка-даа чок. Колхозтуу ам-даа 100 амыр эргелекчи соок өгдөрде чурттамышкан хөвөөр.

Маалын укса шынарын экижидер талазы-биле ажил дыка четпес байдалда. Колхозта маалын тарып боозагызын багай организасти, эеркилгени шын эвес чорудуп турарын түнелинде тарып боозаткан хойлардан хураганнарын чидиргип ап келген, 1956 чылда 2800 хойларын тарып боозаткан, оң чүгө 2000 хураганнарын алган.

Колхозта күш-ажылын сагылга-чүрүму кошкан. Колхоз бүдүрүлгезинде ажилдап болур аргалыг күш-ажыл кымыл шидар 28 колхозчулар күш-хүнүгө минимун чедир ажилдап ап шылаан, 8 киши колхоз бүдүрүлгезинде шуут киришкөөн.

Колхоз чыл бүрүдө чер ажилында чамдык дүжүттү ап келген, эрткен чымын бир гадан амыр дүжүттүн планын үүсеттөөн.

Колхоз бүдүрүлгезиниң тус-тус адырларында илерең четпестерин чайладыр, колхозтуу организасти-ажыл-агый талазы-биле улам быжылгаар талазы-биле отчет-сонгулдагы хураал делтеренгей дөстаалды хүлөөн алган.

К. САЛЫБ.

Кызыл АТК-иниң слесары Сат Салчак-оол сонгулдагы хүнүгө алдыр кылдыр хүлээлгезин алган автомашиналар септелгенин хүн нормказын 150—160 хуу үүсетип, мурнаачы ажилдап турар.

Чурукта: слесарь Сат Салчак-оолдун мотор септелгенинде ажилдап турары.

Фото В. Лутковтуу.

Механизаторларын күлээлгези

Чадаанын машина-трактор станциязын коллективиниң ишти хураалы чоокта чаа болган. Ол хурамы МТС-тин ажилдаачыларын аныла колхозтар даргалары, партия организастиларының секретарлары болган көдө Советтер даргалары база олуршкан.

Эрткен көдө ажил-агый чымында ажилын түнелериниң дугайында станциянын кол агроном эш Иванов илеткелчи кылган. Ол илеткелчиге станциянын ажилын тодаргай анализтеп, чедип алган болган четпес чүүдлерин айтыган. Иланга МТС-тин база колхозтарын талазындан керээниң хүлээлгезин чамдык пункттарын багай күтүсөгенин чугаалаан.

МТС мал кемпери белеткелдер, алектри агрегаттын дүзүл-биле хой кыргымыр хүлээлгелерин үүсеттөөн, техника чет-чир санамы бар турбуже мал ажилында хей күш үнер амырларын механизация-рыңче салгып салбаанын, картофель болган кубуруга тарылыгынын дөрбөлчү-улаанча арзын колхоз бүдүрүлгезинде непертөөнүн, тарып олуртуп

культуураларын олуртуулар аразынын боозагызын амыр багай чорутканын, картофель ажаар комбайнарны практикага ажилдаанын болган силос ажаар комбайнарны бүтү күчүтүп ажиллап шыдаанын илеткелчи база хураалдын киржилчелери шыныгын шүтүмүчүзөн.

Төраа культуураларының гектар бүдүрүлгезинде 12 центнер дүжүттү өстүрер, өт-сүт угуламышканын ивөө бүдүрүлгезинде 1300 кг сүттү саар, хой бүдүрүлгезинде 2,2 кг дүжүт кыргып амыр, трактор ажилдаарынын чыл кымыл 105 хуу үүсетип, чакы тараынын 7—8 ажил күндөрүнде өки шынарлыг чорудар, 15 ээт дүжүтү трактор-бүдүрүлгө 480 гектар чымчак черин аялар, комбайн бүдүрүлгө 360 гектарын ажаап амыр, колхозторга мал кемпери белеткелериниң планын 107 хуу үүсетип, техника септелгенине 5 хуу, кызыр-чаар чүгө 5 хуу камналганы чедип амыр, трактор ажилдаарынын бот-үнеин 4 хуу чидеип илв хүлээлгезин механизаторлар алган.

С. ИНОННИКОВ.

Бистин кандидаттарыыс

МУРНАКЧЫ ХОЙЖУ

Чаа-Хал районунд Кара-Талла «Тилелге» колхозунд вежигуериниң хураалы бооп эрткен.

Ол хүн Чаа-Хал улуунд колхозтар аразында орустарына, Улуг-Хем улуу шынааларга болган дагаларын оларларынша-даа ышкы соок бичил-даа шомкаш дивоз ажилынын, дүжүтүлгенин турар-даа, эр, хөвөөкө, кырган, чамды колхозчуларын арынары улам шырай кирип кыскалай бергилөөн, иштериниң амыр оларын кара кирибтеринде, кидил-кевиде чымынган шаң хыраадан ыраат-ла амыр багырарын, хөвөөжөн тургулаан. Шаң мынды хур, хуртуну— чоргаар, омак септелгенин Кара-Талла чедиктиг час дүжүт турганыг.

Чаа-Халчулар хей черге идэргөөр эвес, тодаргай-дыр. Колхозчулар ол хураалында келди-ла бир бедик чоргаарал, быжыг идея-биле боттарынын хойжуу Төлөш-Санчаевич Сертиптин ССР-инд Дөди Советиниң Националды Советинге Шлагаар-Арыгын № 611 сонгулда орутууну талазы-биле кандидатта депшиди үндүргелер.

Колхозтуу амын белин чүге «Тилелге» дөөн апаз эвес. Эрткен хүнер дивейи хая көрүп калганын: бурунагар чоруп олурган кизи «мурун хынаар, соон иштөөр» деп үлөтөр томза-лаа бар-ла болгай.

Немец фашистг халдаачыларга удуз Ада-чуртун Улуг дайынында баштайгы хүнеринде-ле чаа-Халчулар Тываның бүтү-ле районнарынч патриоттуг бедик көдүрүшкүчүнүн база бир мурнуу олурдууна турганын уташкан бис. Октябрдан төртүтүлгөн улуг Совет Эвелелинге бердиен ышакымдыг болган дайынын өөөр хөндү чөгүндан илден, кымын булурутун, чамдыктаган чоңуну сепки-

сагымын, утаан-медерелни бедик непертче көдүрүлгезинде хевизг чаштанчылар улуг чадыбын бооп турган.

Төрөөн чуртувустун кырында айыл диргелди кели деп Коммунистг партияны, Совет чазыстыг кылгырмын динчаап бүтү чоңун чүрө чамгыс кижиниң чүрө дег сон, бир ап-сеткилдик чамгыс тыныштыг турганы-даа ол. Ша-ла мында, мурунда кыгта-даа эскерткөөн, чүс-чүс ара тывалар шыккан, биче сеткилдик, тоңтуу томааның чыгкан хой тургуспас» деп болур араг Сертип ажил-га амыр дег хайныгып үнгөн.

Т. С. Сертип.

Байда-чүдө, дө Улуг-Хем Кампалынын Сарыг-Хал дагаларына, Кара-Турутуна

байлагыларынга малын кадарып, ажил-түдү азырал олурган Сертип боор.

Чаа-Хал кожууветун төвүгө хаддык көзөп, тулчуп кирген Кызыл Шеригте 27 эки эрттири сүвүттү-биле бергилеш, оң-биле кыды чеди эмки чыгы, дөрт иштети фронтка халыска чорудуп, бүтү чоңу кылгырган.

Ол-ла: Тываның Улуг-Хемче улаанган түмөн шаа кадыр, кашпал кемперинден кымыл-үер бадары берге ийкеле. Шымыч огу Сертиптин ол кымын чүгө Чаа-Хал эвес, эске-даа районнарынч патриоттуг шимчөөнүнүн улуг чагыныга холужа берген. Тываның бөдүгү малчыларынч дугайында тоолучуру дайынчы ырлар оон-моон бо-ла динчалып өскө эгелөөн болгай. Бөдүгү малчын болза-даа чоңуну ак-сеткилдик патриотчу олчулук, Сертиптин ол кымынын ол хүн чамына көрүп турган болза, Украинада эъттыг лезепа командир, Брест нивозунч маадарыг камгалалында солдат, Уралдын дарганы, кым-даа дайынчы аянуу дөөн ону ошкаар турган ийви.

Төлөш Санчаевич ны оң-биле оожурган олуруп албаан. Бодунун чамга дүз чедирип болуру мал ажилын улам-на сабыралдып, оң-биле тымыл быжылгаалып, тилелгениң тулаунга чедир дайынчы ажилдаан. Кара-талчылар бодуну колхозуну чүге «Тилелге» деп адааны моон белин алган.

Төлөш Санчаевич Сертиптин патриоттуг ажилын чоңу, чазак, намы бериле үнелен көргөн. 1942 чылда ТАР-нын Республик орден-биле ол шааннат-кан.

1949 чылда Төлөш Санчаевич Сертиптин бир бедик күзелди бүдүп, «Тилелге» колхозунд кежигүчү болган.

чоокта сааныда бедик чорутур.

Төлөш-биле оон боду дег көзүгө карады Сиприинич Сарыг-Халда боттары кажаа тулуп белеткөөн ийи кыштаа бар. Бар кыштаада бажынын база боттары тулуп алганнар. Улуг-Хем ол чарын Кара-Туруда оларын ийи чайлаа бар. Мында мыш өлгөрдүн. Чай болурга-ла шак ынаар, ичча хойну калмык хууң, хөвөөкө, эр, төлөкөргө таваржы көрбөөн. Харын-на оң кадарган хойлары чыл бүрүдө эъттиг, сүттүг бооп өзүп келген.

«Тилелге» колхозунд даргааныга менди хуузу-биле: — Мал сүртү менди-ле бе, дарга, дөөр болза. Буруннын шаңгыр мыны кырынга олуртуунак эвөр ишкан ийи эвтин бүдү чайганы араар дүжүгү харымаалар: — Мендө. Мындыг харысалгалык үдө алай, хураган бажы хорайды, ойнап турар чүге байды боор. Эйт, сүт, саргал талазы-биле Американы ичча дыка баймыргатпас бис — дингелер.

А терек кырында чижак айтырып, сонугургай бөөгө малчыларынч аразында хамыкты мурнуу хойжуу Сертипке айтыр: — Бо-дур. Мындыг эвирлер турда Ачиршада дөңг чок... Шынап-ла эш Сертип, оң кадыгы Сиприин эскүс хураган бажы хорайды хамзан чок, чыл бүрүдө недей өстүрер: сөөлү үш чымыл иштинде 890 баш хураганнарын чидирип чок эстүрген. 1956 чылда төрөөн 300 хойдан 306 хураган, 1957 чылда төрөөн 304 хойдан 306 хураганны дөрүктүрүп, ажаап алганнар.

Шагын дөрт эргилдөөнде малчын кижиге кадыг бергелер таварышпаша?! Хар-хөр, хат-кагыска, гер-чайык дөөн. Бүрү-дө болза өвөрүнч булуң бүдүрүлгө,

рылындан колдуунда-ла хөрүгү бээр сен. Бетин кымын шөкөлдө, ажилда ажил-төү-биле беши ай-ай-биле көрүшпөй берган, илангы азамы дүжүп, сагыт турар алпарга көргөнгөн аажок. Каддык-мы-биле суурда бажынычыс чамыга чөчөк, ногадан, чимчистг ыштардан тарын, амыр-буру ногаалардан дууап чип, дагаа, хаван шыккан солун маалдардан амырды, көдөккө боттуңгерге кирип өөрөөне диниң бо-ла чугаалаагы берген олурар бис. Черле иччил, чамды эвес чүүдөр ол. Мал оларларынч кахар амырларда чалгаарыңгы, халаачылыгы чүс-ле хей. Кара чаштан көрүп өстүсүр. Эртен өвөр, көжө келер. Дагырылап-ла турар ол-ла. Хой хураганнан турда болза дүз белин шоошут удувас, кажаа ишти чымын, хураган хулаан ап турга ховар сен.

Апаз оларларга-даа хүнүгө-не, чүгө хүнүгө эвес, ай-ай, чыл-чымын-биле бөзүн-ле мржам, эон дагалар, шааттар, хаялар, кашпалдар ийикке хөвөр көстү келер. Оларынч халеген белин каш шакта кажаа бээрин билер сен. Оларже көрүл-мей-даа, харын дүз өрунга чыла каарап шыгмет белин ол-ла хөвөөр көрүп каар сен.

Бо бүтүгү өөрөгөн, ону бодавайын хөвөнүгү хырын, менди өөрөн болад, ажилда чарыгып шыдар-ла кизи шыдар ийиң—черле белин ажил кайда боор. Хамык ужуур кымыл балырында, билбес болза берге-ле—деп эш Сертип шагын дөрт үнеин илг, соок агаарында өткел дөңгүн арнын чөргү суудуру бо-дур, моон номчуп алдыр дөвөңгү серте чок хуучуругүлөөр. Шынап-ла оон арындан шыгаалар, чаагалар ийикке чайлаалар, күзүлгелерин улуг чамымынчын ивиң кандыг бир тоожуда ишкан номчуп болур.

Бо-дур, шак мындыг хойжуу киди күрүнең дөди органың составында сонугутуп турар үши көрүп, чурттап, киржин турар алпарган Чаа-Халдуң «Тилелге-жерилеринч» чоргаар, омак хураалдып турар ужруу ол.

С. САРЫГ-ООЛ.

Совет Чапсекитиг Күштериниң 40 чылының алдары дэзш

Алы-дуна социалисттиг чурттарның амылачы чонлары Совет Чапсекитиг Күштериниң дэртен чылын байыраалды-биле демдегелен. Кыдат Улус Республикага, Герман Демократтыг Республикага, Польша Улус Республикага, Венг Улус Республикага болгаш социалисттик еске-даа чурттарга кайгамчытыг хүнге турса-вазган байырыг уралдар, байыраал коңерттери болуп, 40 чылдың дургу-зунда Совет Чапсекитиг Күштериниң өрткейи алдарыг өруктү дугайыг чутаалап турар делгелдери организиастаан.

Алы-дуна румын улустуң хосталгаан даш тулушкунарга өеген совет дайынчыларын турсаалынын баарыга февраль 23-те Бухарестиниң Тилалеге шөлүгө чекетерни байыраалды-биле салган.

Чекетер салырынын бузалыгына Румын Улус Республиканың Министрлер Чувудеяниң даргазы Киву Стойка, Румын Улус Республиканың Национал Улут хуралының Президиумунуң даргазы И. Г.

Маурер болгаш оон-даа өскелер олуруш-кан.

Венгрияның социалисттик амылачы ширтаалынын бирги секретары Янош Кадар башталгыр Венг Улус Республиканың партия-чазак төлөөлери база анда турган.

Румын амылачы партияның ТБ-зыннан болгаш Румын Улус Республиканың Министрлер Чувудеяниң, Венг Улус Республиканың партия-чазак төлөөлери, Национал Улут хуралының Президиумундан, Чапсекитиг күштерини министрствозундан, хөй-ниити организиациаларындан болгаш найысалдын бұдүрдөгелеринден, а ол ышкаш Румын Улус Республикада Совет элчин чериден чекетерни кажимал кылааның аалгазынч ала-биле салган.

Чекетер салышыкынын байырыг бузалдары Варшавага, Берлинге, Бухарестке, Пееньяга болгаш социалисттик чурттарның өске-даа хоорайтарына база болган.

Чехословак улустун февраль тиелелгезиниң он чыл ою

ПРАГА. (СЭТА). Чехословак амылачы чонларынң реакцияны ашкан февраль тиелелгезиниң он чыл оюга турсаал кылдыр Чехословакынын Коммунисттик партиянын Топ Комитетиниң болгаш Национал фронтунуң Топ Комитетиниң байырыг хуралы февраль 24-те Прагада болган. Чехословак республиканың Коммунисттик партиянын болгаш чазактын төлөөлөрү К. Бацлик, Р. Барак, Я. Довалский, З. Фрэнтиг, В. Копацкий, А. Новотный, В. Ширый, О. Шинуек, Л. Янковцова, О. Черник, И. Герхар, Б. Келер, В. Крутина, Словакияның тө-

лөөлөрү корнузуунуң даргазы Р. Стрелый, профессорларын тээп чевудеяниң даргазы Ф. Зунка, Национал фронтунуң партияларынң даргалары, министрлер Э. Шахта, П. Нойгар, И. Касела хуралга олурушканнар.

Чехословакияның Коммунисттик партиянын ТБ-ниң Политбюро кеңигүү И Доланский хуралды амыткан.

ЧП-ниң ТБ-зынның бирги секретары болгаш Чехословак Республиканың президентин А. Новотный хуралга байырыг чутаа кылган.

Н кезекти совет дайынчылары чокта чаа ГДР-ниң национал Улусту армиязының дайынчыларын аалдап черленир. Олар өөредилге класстары, боодалай черлерин сонургап көргөн болгаш өөредилгени мурнакчылары-биле чутаалышканнар.

Чурукта: ГДР-ниң национал Улус армиязынын пулеметчи Р. Кляндер (оң талазындан 2 дугаар) дайынчылар Б. Белокобыленко биле В. Петров оларга пулеметтин боолаларына экки көргүзүлгөн калчар чедип алганын чутаалап турар. Фото И. Змитрович биле Л. Кузановуу.

Кореяда тайбыңчыдылга талазы-биле шериг комиссиясында

ПХЕНЬЯН. (СЭТА). Корея-кыдат талазын негезиниң бузууга Кореяда тайбыңчыдылга талазы-биле шериг комиссиясының хуралы февраль 24-те Панмынчжонга болган. Кореяны каттыштырымче орутка баштайгы базым кылдыр 1958 чылдың төнчүзүгө чедир Кореядан кылат улустуң экки-турачыларын үндүрүшүн дута-бында болгаш «КНО-нун чепсекти күштери» дикшир чүдө киржин турар АКШ-ты болгаш өске-даа чурттарын боттарынын бүтү шериглерин Мурнуу Кореядан үндүрүшчө база ындай азымыг кемчелерин харурда аларынче кыйгырып турар кыдат улустуң экки-турачыларын кол командьалынын саналын америк тала о хуралга шуут-ла хүдөөн. Ол болза кылат улустун экки-турачыларын кол командьалынын меделгени шериг комиссиясынын чутаалажын дээр чүдүү өвөс дээр азымыг түзө-биле бодунуң ойталашыкынын шуут-ла чыдактаан.

Америк таланың ол шын өвөс үгүлдени сойлаан элестетпешкан, корей-кыдат талазын улут көжигүү генерал майор Ган Сан Хонун меделгени болза, америк командьал чери ол ойталашыкы-биле бодунуң агрессия чүткүлдери бүтү делегейни улустарынң мурунга ажым-биле көргүскөн болгаш Кореяны тайбың каттыштырымын чедип аларынга оң күзө чөгүн база дагын бүтүрешкен. Бодунуң эл-чуртун тайбың каттыштырымын или-биле күзөп турар бүтү корей улус болгаш делегейни тайбыңга ынакшыдыг бүтү улустары ол үгүлдени бургу шавар дед Ган Сан Хо айтыган. Кореяда болгаш Иракы Чөөн чүткө дүшкүрүг байдалды кошкандыр болгаш Кореяны тайбың каттыштырып дээр корей-кыдат талазын ап чурткан идеялар кемчелеринге АКШ-тын шериг командьалынын чери болуу чогуруу-биле харымал каттыжарын ол ширтирмиг негез.

Индонезияда байдал

ДЖАКАРТА. (СЭТА). Үймөнчилерин эрге-чакырганын алаанз турар Сонгу Сулавесииниң районунче болгаш ол районун төвү Манаро хоорайга февраль 24-те Индонезияны шериг-агаар күштериниң самолёттары халлашымын кылган. Топ Су-матраның хоорайларымче халлашыкынын үзүндө-даа ышкан бомбалашыкынын кол черлери болза түс черини радиостан-циялар болган. Даштыкыдан деткичке алгаш, үймөнчү үндүртүрүр районнын бүтүлээр дугайында чазакты ширти-пире-биле дүштр ол кемчелерин чоруткан.

Суматрада болгаш Сонгу Сулавесиде сепаратчыларын үймөнчү ууттаар талазы-биле чазакты ап чоруткан кемчелерин дугайы Индонезия армиянын шта-

вмын начальнын Насутюн февраль 24-те таймырыг кылган.

Далайдан болгаш агаардан үймөнчилерин бүтүлээриниң согууга «үймөнчилерин даштыкы-биле харымлаа туу-рын ширтиктээримче» болгаш даштыкы дуузалык дикшир деген алгаш, оларга берип турар боо-чепсекти сөөртүү кширлеринге меондактарымче ултанган деп ол меделген.

Хусейиниң сепаратчы шериг бөдү чуртун аны-бүрү ордууларынга хөдөй турар «Дар-ул-ислам» дээр фанатиктиг мусулман дэрбечилер-биле, а ол ышкаш даштыкы шериг бөдүлтери-биле сирый холбоолук дээрин Насутюн онза-лап демдегелен.

Президент Сунарнуң меделгели

ДЖАКАРТА. (СЭТА). Антиголландчы дайынчы хоочун кижилериниң хуралына чүвө чутаалап турган, президент Су-карно Индонезияны ширтик черктеринге дашкаартан колгаараашыкына удурла-нырын сагындырган.

ны чорударын күзөп турар болгаш ол со-рууга-биле Индонезияны ширтик чер-ктерин колгаарлап турар деп Сукарно чутаалаан. — Инчазда-да даштыкы кү-штерин колгаараашыкына алыспаа бас. Республиканы болотарын кайы-бирөө-нчө кир чыгар дээр ордалашыкынын-нардан ону камгалаары чүгө чазактың өвөс, харин бүтү улустуң хүдөөгөни бо-луп турар.

Индонезияның компартиязының чигине секретарының меделгели

ДЖАКАРТА. (СЭТА). Индонезияны Коммунисттик партиязынын чигине сек-ретары Айдит антиголландчы демскал-дыг хоочун кижилерини мурунга чүвө чутаалап турган, үймөнчилерге улур де-миселге чон-биле чазак чыгыс аай деп меделген. Ол дээр үймөнчилер ашты-кан турарын быгыг магалдык-дыр. Индонезияны Коммунисттик партиязы өске-даа партиялар-биле чергелештир на-цionali эрге-ажыктары камгалап турар кижилерини талазында деп ол чутаалаан.

«Тодарыг» блок Индонезияны хамза-рышпас идеялыг политикамыга хөңү чөк болгаш ол чыгыс талазыг политика-меделген. Ол дээр үймөнчилер ашты-кан турарын быгыг магалдык-дыр. Индонезияны Коммунисттик партиязы өске-даа партиялар-биле чергелештир на-цionali эрге-ажыктары камгалап турар кижилерини талазында деп ол чутаалаан.

Индонезияга удур империалистерниң чимзенишкени

ДЕЛИ. (СЭТА). Индияның «Дели таймс» солунунун тускай корреспондент-ти англи шериг абангыларын амы-налыглары барымдаалаан, өрткөн чыл-ды декабрьдан өгөлөөш Барын Ирриаче америк шериглер көп өгөлөөш деп Баг-коттан дамчыткан. Эрткен чылдың чүгө

декабрьда безин Мурнуу Кореядан өчкө 60 чыла америк самолёттар келген, олар-нын экипажтары муруну-корей ужу-дулар-биле болгаш америк негрлер-биле четчелөөн болган. Оон андагы Биак аэ-родромче америк болгаш голланд ижевер кезектери үргүчү көп турар.

Ирактыг болгаш Ирданияның федералдыг эвилегин чарлааны

ВЬЮ-ПОРЕ. (СЭТА). Ассоциейтх Прес агентстваның корреспондентинин Ам-мандан дынчатканын бузуар алырга, Ирданияны хааны Хусейиниң болгаш Ирактың хааны Фейсалың аразына бол-ган чутаалажышыкынын түнделгени Ирактыг болгаш Ирданияның федерал-дыг эвилегин хевиринге каттышканын дугайы февраль 14-түң өргөниге чарлаан. Бо дугайы чарлаан декларация-да айтып турары болза, үк федерация

ини күрүңе туктуг, чыгыс аай армия-гы болгаш даштыкы черктер министр-ствозу болуу. Чаа күрүңия баштыкы Ирактың хааны Фейсал болуу.

Ирак болгаш Ирдания составтыг фе-дерацияны тургусанын ол черлеринги по-литиктиг бөлүктери Египет болгаш Сирия составтыг Каттышкан араб республиканы тургусанын харын кылдыр көрүп турар.

„Коммунист“

Россияга социалисттик революция тик-лен, чуртка тайбың тургузучу амылдар өгөлөөш. Чуртту электржидер дугайында улут Ленинниң планын бузуар Москвадан ирак өвөсте бир черге чаа электр-станция тудуу өгөлөөш. Анык совет кү-рүңия баштайгы ширтирмиг базым-дан корткаш, ону боой тулуң каар дөш, даштыкы капиталисттик чурттар Россияга удур дайын чарлаан. Социали-сттик революцияны чылап алмышкыны-рын камгалап, фронтуда тулчул турарар-нын ада-нелери, дөргүл-төөлдери ол улут турутта амылаары-биле чүк-чүктөн чыгыш көп турганнар. Ол амылчынар-ның хөй нурууу ам, чамыктары кызы бут, өскелери сандар, а шунтуу чуртаар бажым чок. Оларынчү эрдия, сагыш-сет-кили, кижилер боттары ышпаш, агы-агы-гы. Инчазда-да социалисттик күрүңия ынакы болгаш ширтирмиг күжү — мун-мун ак-сеткилдиг кижилер ол.

Коммунист Василий Губанов база-ла ол турутта амылаары-биле келеш, хопта-каны тарактын Федорун бажыныга хо-нуп чыткан. Орайтай бергенде кижилер со-га соктап келеш, «Коммунист бар бе?» дөш. Бажым элдери ол кижини харын чүгө көчүлүп каттырыш кааннар. «Чү, калыг коммунист оларын бажы-ныга хонуп чыгар болур». Губанов «Мен коммунист мен» дөш сонгага чөдө бер-ген. Хурал бөдүр дээр кеттинин алгаш контролаче ол чоруткан.

Турутта келген амылчынар аразы-ла каш-ла коммунист бар. Василий Губа-новту селд өргөлекчин кылдыр комму-нистерин хуралындан томуйлан каан. Эргенинде селдэке чедип келерге, совет эрге-чакыртка улур хөөнүгү арагачы ашак (Василий ону Федор сугга хонуп чыда-ла танып алган) турутта керек үе-лиг материалдарын кайы-тамаан чок бо-дунуң чок кижилеринге үлөп берген ту-рар. Нам үгүлдөн тыспын берген ыш-ылганы көргүскөн, демги ашакты Губа-нов он үндүр сымарышкан. Ол ашак өвөсиде ужуракы бөрүвисе чадаас — өң дөш чөрүг болган.

Василийниң селдэке амылдан өгөлө-өн бергелер таварым келген. Бир-ле дуга-рында кадат чок болган, а ол дээрге чаа өгөлөн турар турутта агаар-биле дөшөй чөк. Инчангаш Василий Губанов турутта кетпейн турган материалдарын четчелен амыр-биле Москвага чоруттар. Комму-нист Губанов анда баргаш, кадалган өс-мөтүлүкү шунтууну тып алган. Мос-квата кайы-таа бұдүрткө черинге баарга кадат чок. Губанов ол дугайын Ленинни кабинетинге хуралга киржин турган, элек-тростанция тудуунуң начальныг кижиге дынардыр дөш, Ленин-биле ийилөөө Кремльге ол чөдө берген.

Элдери чорамы Дементи экин аскы-га маалым каан, Василий улустуң ху-ралдан турган өргөниче кире берген. Чүңүң ужуң көлгенин начальныгыга чү-дөөлөн турда Ленин дынчип каан болгаш Губанова кадат тып аларынга дуулаан. Василий кадат салып алдыр дөш Украина-га халган.

Василийниң түр каа чурттап турган бажынынын керөөкө экин Анота-биле оларын аразында харымлаан ынакшы-гы ширтик берген. Губанов кадат сурап кылдыр чорамы селдө Анотага белек кылдыр арзымы салып өккөп берген. Дайынчыларын эттен-сокканын-ла, ие-төө-сүрүп турарын-даа тоовай, олар олуружуп алгашан.

Улаваанда электр станциянының ту-дуунда улустуң чамдыны база-ла дай-ыдажып чоруткан. А Анотанын ашаа

ЧАЗАЛА

1958 чылдың февраль 25-те үгөн № 39 солунунуң үшкү арнында «Областың колхозтарына күт бұдүргөн» деп та-бланык «Инварь айда бир савар икектен ортукм сүт саздалы» деп өгөнниң бирги көөзөн 1957 чыл, а ийгини көзөнөн 1958 чыл деп чазан номчуру.

Редактор Н. С. ШОЙГУ.

ДДТ деп чаа эм чүүлү

Клоптарга, бытка, сөөктерге кара-быттарга, жомьге (хеп жөкчи), ымы-раа-сөз, курт-кымыскай аймакка улур денкисеринге амгы үедө эки хоран — ДДТ болуу. Ол дээр дихлор-дифенил-трихлоретан» деп эм чүтүгүнчү хураангылаан ады-дыр.

Ол эмин 70 чылдарын мурунунга-ла кылды үндүргөн, инчазда-да бажым мангыстары болгаш көдө амыл-агыг хоралакчылары хораннаарына ону чокта чаа херегалей берген.

Мангыстарга, ымыраа-сөөктерге чылпынганда ол эм оларын безин дам-чыштыр организмине сиин киргеш, хамыктын мурунунда верин системаны билкисөөдөр. Инчаар хораннаан мангыстар чамыкта элөөн каш хүнер дургузунда албес, инчазда-да ширчеп, хөдөлип, чуурга төрүп шыдаас алпалар.

ДДТ-ни хоран күжү үр үе иштинде чиппейн хевээр турар, инчангаш ону чашкан черлерге бажым мангыстары туруп шыдаас.

Клоп, быт, кара-быт хораннаар эм чүтүгүн ДДТ-ни 10 хуу, талкыч бол-гаш кижиге хора чок өске-даа порошоктары 90 хуу кылдыр холуп белеткөө болуу. Порошокту бажынын шавар черлеринге, шалы ыккыныга, орун ы-рынга болгаш клоптар улааныр бүтү-ле черлерге быттар чажар. Ол черлерге порошокту бодунар-ла үр үеде аштавайн хевээр чыттырар херек. ДДТ-ни тараканнар ууткаарына база херегалээр, инчазда-да ону чөмгө холуужа бөр хире черге чажым болбас.

Сөөктер хораннаарына ол база херектиг. Ону сугга уруп холуу булгааш, трипкаа азы бийир бажыга дээртен, сонга рамаларына болгаш сөөк чыг-дыр өске-даа черлерге чаап каар. Ийным черлерге холуп, мангышан сөөктер өлүгүлөп калырлар. Инчаар чаап каан хоранын күжү элөөн каш ийелде дур-гузунда чиптес.

ДДТ-ни порошок хеври-биле херегалээр кижиге хора болбас. Инчазда-да үскө, керсинге экилдиргенде кижиниң азы маалды оргазмынине ол си-ниге бергеш, ижин шөйүндүгү хораннаптып болуу.

Бажым мангыстары хораннаарына херегалээр гексалоран деп чаа эм чөо-кта чаа база тыныгган. Чамыг таварымга ол эмин хоран болуу күжү ДДТ-ни-даа амыл турар.

Тыва областың санитар-чырыдышкын бажымы.